

VĚDEŽ.

Časopis za mladost sploh,
pa tudi za odrasene proste ljudi.

I. tečaj.

21. Kimovca 1848.

12.

Nuširvan.

Trideset lét je vladal Nuširvan, slavni Perzanski kralj, in še je bil ljubljen od svojih podložnih, kakor prvi dan svojiga vladarstva.

Zadnji dan imenovanih trideset lét je poklical vse imenitne k dragimu kosilu; veselil se je z njimi, kakor se oče v sredi svojih otrók veselí.

Po raznih pogovorih Nuširvan vpraša:

Ljubi moji! kateri dan mojiga vladarstva bi vi neki za nar sčenišiga deržati vtegnili?

Kolikor glav, toliko raznih misel se je pokazalo. Nuširvan se razveseljuje nad njih pomišljevanjem in odgovorí:

Vsi se lahko strašne noči domislite, ko je v vojski zoper šaha *) Akiba nam nedozdevaje sovražnik čez naše ležiše planil. Polovico vojakov svojih sim pobitih, polovico semtertje razkropljenih pogrešoval. Brez orožja, brez hrane v bližno hosto omamljen zbežim, in se v

*) Ta beséda pomeni v Perzanskim jeziku toliko, kakor: velki vladár.

germovje skrijem. Ko se dan napóči, zagledam kmeta, in ker mi je bil njegov obraz poštenja porok, se mu dam spoznati, in ga prosim, mi kako pot v otétbo pokazati.

„Zgubljen si, kralj“ pravi starčik „ako si še malo v svoji obleki naprej upaš; cela hosta je od sovražnika obsédena. Proč verzi tedaj kraljevo obleko, in posluži se moje!“

S témi besédami mi svojo suknjo ponudi. Brez premisljaka jo vzamem, svojo pa veržem v mlako, in grem s kmetam, kateri me srečno iz hoste pripelje. Predin se od miliga možá ločim, ga prosim, de naj nepozabi v kraljevo mesto *Ispahan* po zasluženo plačilo zvestobe priti.

Po svojimu popotvanji pridem oslabljen do kerčme (oštarije), ktera se od ljudi táre. Trudin ravno malo zadremujem, kar obsuje truma jezdicov kerčmo. En clovek pripaha v hišo in oznanuje: „Premagavec *Akiba* vam po meni na znanje da, de hoče tega poglavarja čez narveči deželo kraljestva postaviti, kateri mu dá poročilo od begóčiga *Nuširvana*, ali kateri živiga alj mertviga njemu zroči.“

Po tih besédah s svojo trumo dalje jezdi; jez obupan v hiši ostanem.

„Hm!“ pravi čez nekaj časa nar staréji mož za mizo „kako vam dopade ta ponudba?“

„Zapeljiva je gotovo!“

„Bi bil pač kdo med nami, kateri bi kralja, ako bi ga v pest dobil, šahu *Akibu* zdal?“

„Nobeden! nobeden! — jez vsaj ne! — jez tudi ne!“ — doni iz ust vsih zbranih dolgo

časa. „Meni se sploh zdi“ pravi starčik „de šah Akiba nas še premalo pozna. Res je, de se med nami zanikernih ne manjka, in sam jih poznam dosti, katerim le na deset ali dvanajst stopinj zaupati smeš; ali tû med nami se ne eden ne znajde, kateri bi kralja, ki je nam toliko dobriga storil, zdati vtregnîl.“

„Nič družiga nisim od ropanja otel, povzame drugi,“ ko tih pet zlatih; alj ko bi jih Akiba deset tavžent ponudil, in Nuširvan tih pet k svoji otetvi poželjel, bi mu jih iz serca rad dal, bi Akibovih tavžentov ne pogledal.

„In jez“ pričnè tretji „jez imam lepo posestvo, alj ko bi ga hotel Nuširvan imèti, kateri je zdaj toliko zgubil, bi mu ga zadovoljno dal, naj bi šel tudi z beraško palico po deželi kruha prôsit.“

„Prav imate, tudi mi smo enacih misel“ se od vsih strani glasi.

Zakrijem obraz z rokami, zakaj solze radosti (veselja) so mi v oči stópale. Alj kako sim se začudil, prijatli moji, ko starčik, ki jo je bil prvi od mene sprožil, vstane, se ponižno k meni oberne in pravi:

„Ne odlašaj dalje, o kralj Nuširvan, se tim, ki te iz serca ljubijo, spoznati dati. Precej sim te spoznal, čeravno te tebe nevredna obléka zakriva. Alj molčal sim, de bi bil menitev (majningo) svojih tovaršev zvedil. — Zdaj dopusti meni in njim, tvoje kolena objeti.“

O, ko bi vam mogel veselje množice in čutleje svojiga serca povedati! — Tačas sim

se — gotovo s čisto hvaležnostjo napolnjen — proti nebesam ozerl; tačas sim občutil srečo miliga vladarstva, in ravno ta dan, ki bi ga marsikdo za nar nesrečnišiga v mojimu življenji šteti utegnili, je bil po radosti, se od svojih podložnih tako ljubleniga viditi, nar lepši, nar srečniši dan med vsimi, ki se jih domisliti morem.

Drugi dan se podám k nogam dalje; zvesti mož me vódi po neobiskanih pótih, in čez tri dni sim bil v varnosti. Od novozbrane armade podpiran, sim, kakor vam je znano, šaha Akiba zopet premagal.

Kralj utihne. — Povabljeni si pak solzé ganljivosti z oči brišejo. *Bernard Tomšič.*

Pogovor učenika z učenci.

Polž. Gospod učenik! jez bi ne verjel na cópernice, ko bi ne bil od naše mátere samih slišal, de jim je v njih mladosti neka dekla pravila, de je ona iz radovédnosti zuano cópernico prosila, de bi jo ta za dobro plačilo k cópernskimu plésù na Klek *) pripravila, pa brez de bi se ji bilo treba k cópernicam zapisati. Cópernica je bila precej pri volji, je po večerji k nji prišla, ji začéla praviti, kaj de bo na Kléku vidila, in ji nazadnje nekako zeleno mazilo za pomazanje života in — kakor je copernica djala — za okrep-

---

*) Na Gorenskim pa pravijo, de imajo cópernice na Grintovci, ki je tudi jako visoka gora gorénskiga kraja, svoj shod.

čanje na poti skozi zrak, nekaj pití dala. Kmaló potém je dekla zaspala. „V spanji“ — je pravila materi — „se mi na enkrat zdí, ko de bi po zraku létala, in res pridem na Klèk. Vidla sim, kakó so cópernice od vsih strani na metlah skup letale in verh Kleka kolo plesale; rogati pa so jim godli. Lucifer, ki je sréd kóla sedel — je pravla — me je prašal, če bi se tudi jez rada med cópernice zapisala. Nató je pa znana cópernica odgovorila, de zdej še ne. Glédala sim — je djala — copernski ples, dokler so se po dvanajstih razgubile. „Jez“ — je rekla — „sim vsako v njeni pravi podobi vidila; drugi jih pa le v podobi lučič vidijo. Ko sim se bila drugi dan zbudila, sim vidila, de sim v svoji sobi na svoji postelji; kakó pa de sim nazaj dospéla, téga ne vém.“ — Ravno takó je naši materi pravila.

Učenik. Otroci! Ne čudim se, če vas je ta pripovést nekoliko zmešala; pa kmalo bote vidili, de se je rečeni dekli le sanjalo.

Kakor zdravniki še zdej neprenehama na sebi in na bolnikih poskušajo, ktero zdravilo bi v kaki bolezni pomagalo, zoper ktero še nobeniga znaniga zdravila ni; ravno takó so prosti ljudjé na pomočke zoper bolezni sosebno o tisti dobi mislili, ko še zravnikov ni bilo. Primerilo se je blezó, de je kdo pri skušanji zdravilnih moči želiš tako zeliše narajmal, de ga je zavžiti sók omamil, in de je v spanji potém čudne sanje, imél. De se

take zeliša dobé je gola resnica; tode nobena cópernica, ampak Bog sam jim je tako lastnóšt dal.

Še ni dve leti minilo, odkar so učeni možjé znašli takó imenovan žvepleno-kisli cvét *) in zelénčnico. Óbedvé reči imate lastnóšt, človeka, ako ju le diše, v malo trenutjih tako omamiti, de se mu lahkó noga, roka i. t. d. odréže, brez de bi količkaj čutil. To je strašná velika dobrota za tiste bolnike, ki se jim mora cel ud odrezati, de se jim življenje ohrani. Zarés so vrači ***) na Dunaji, v Ljubljani, Gradci in v veliko drugih mestih s pomočjó imenovanih dvéh pomočkov bolnikam v bolnišnicah (špitalih) že marsikteri ud ali drugi prirastek brez nar manjše bolečine odvzeli; narveč so imeli tisti bolniki, ki so se v svoje omamlenje žvepleno-kisliga cvéta poslužili, med tim, de se jim je kák ud na živim truplji rézal, nar lepši, nar prijetniši sanje, kakoršnih še nikdar poprej. Zbudivši se niso hotli verjeti, de je njih bolni ud že odrézan, pa vender je bil. Nekteri so pravili, de se jim je v omótiči zdelo, ko de bi bili nekako duhovsko, lahko truplo imeli, se kviško vzdignili, in na drugi neizrečeno lépimu raju enák svet dospéli. —

Glejte, otroci! kakor je Bog žveplenoki-

---

*) Schwefel-Äther. — **) Kloroform.

***) Takó se imenujejo zdravniki za zunajne bolezni (Chirurgen); kteri so pa za znotrajne bolezni, tistim se pravi zdravniki (Ärzte).
Pisatelj.

slimu cvétu zraven čudavredne moči omamlenja tudi moč dal, prelépe sanje storiti; ravno takó je on dal tudi nekterim zelišem čudne čudne moči. — Bere se od neke rastline v Indii, de zavžita človeka takó omóti, de nič ne vé, kaj de se ypričo njega godí, čeravno v omotici gléda. Neskončni modri Bog je vse stvarí človeku v prid stvaril; de se jih pa učí prav rabiti, mu je dal um. Narhujsi strupi so prav rabljeni narboljši zdravila. — Hudobni ljudje pa, ki so kako čudapolno moč tega ali uniga zeliša zvédili, so se tistiga božjimu namenu nasproti v goljufijo in trapanje drugih nevédnih ljudi poslužili.

Ravno takó kakor poprej imenovano zeliše se poznajo in so se že v starih časih poznale rastline, kterim je Bog moč dal, de zavžite človeka omamijo in v njem čudapolne sanje storé. Turki sók neke take rastline nalaš pijó, de imajo potém čudne sanje. Tode to zdravju ne služi; zakaj rečeni sók je strupén, in bi preveč zavžit človeka cló otroval. —

Vidite, takó je morde tudi tista goljufica (ne pa cópernica) kako tako rastlino poznala in je njé sók — kakor ste slišali — dekli zató piti dala, de bi se ji prav živo sanjalo. Človeku se pa to kaj rado sanja, kar je čez dan, sosebno pa zvečer živo mislil ali slišal; zató je goljufica dekli, predin je ta zaspala, právila, kaj de bo vse na Kleku vidila.

Kdo ne spozna tedej iz tega, de je tudi

ta bosa, in de se je bébasti dekli vse to, kar smo slišali, le sanjalo.

Ko bi bila ta dekla kedaj slišali, kakó čudavredne lastnosti de je Bog nekterim stvarém dal; gotovo bi je nesramna goljufica otrapála ne bila. — Otroci! pazljivo tedej poslušajte, če vam kdo kaj od naravskih (natornih) čudežev pripoveduje; tudi kaj takiga radi berite, in gotovo ne bote praznih kvant od cópernic verjeli. — Nadalje drugikrat.

Dve žalostni novici.

Pretečena dva tedna ste se dve veliki nesreči zgodile. V Škofji loki na Górénskim je namreč mlad petošólc po neprevidnosti Ljubljanskipa kupca Mošiča, v Novim mestu na Dolénskim pa še mlajši četertošólc svojo 9 lét staro sestrico vstrelil.

Otroci! ne pečajte se s puškami kratko in malo, dokler ste še preslabi in dokler niste popolnoma podučeni, kako se gre z njimi obnašati, in ktere nevarnosti so zraven.

O p o m b a.

Kdor se je na Védeža le za četertinko léta, to je za ene kvatre naročil, in ga želi še prejémati, je prošéņ, naročila do konec tega mesca ponoviti. — Če se kdo še le zdej naroči, dobi na mestu in po pošti za navadno plačilo tudi vse poprejšne liste.

Rozalija Eger, založnica. J. Navratil, vrédnik.